

Zunanji vplivi na slov. narodno pesem.

Dr. Fr. Kimovec.

Odpor se je porodil v duši, ko se ji je prvič izdaleko zazdelo, da je naša narodna pesem, kakršna je danes, izgubila mnogo lastnih prvin, mnogo svojskih lastnosti. To pa, kar ima svojškega, pogosto le bolj čutimo, nego zavestno spoznavamo; rahlo je, da zadoni le, če udari nanj čuvstvo, strožji glasbeni analizi se doslej še ni posrečilo, da bi te prvine razbrala, v njenih rokah se je doslej vsak poizkus vsaj deloma zmlinčil v amorfnost, nejasno, megleno bit, ki čutimo, da našo glasbeno misel liki lahna meglica obletava, pa se nam za nje obliko doslej še ni posrečilo dobiti določnega izraza.

Naša narodna pesem, kakršna je, in kar pod tem izrazom sploh razumemo, je po veliki večini tvorba novejših časov. Starejših narodnih pesmi je velika množina iz naroda izginila, v narodovem življenju so izmrle, tako da svoje biti nikjer več ne udeležujejo: nihče jih več ne poje, nihče jih več ne zna.

1. Cerkvena narodna pesem.

Izmrla je in popolnoma in brez ostanka iz naroda izginila vsaj cerkvena narodna oziroma ljudska¹ pesem; nikjer več je žive ne najdeš v slovenski domovini. Prva polovica 19. stoletja je datum nje mirne, takorekoč neopažene smrti.

Škof Slomšek² takole toži v »Zgodnji Danici« (l. 1849. str. 11 sl.): »Bila je v starih časih lepa šega na vsak Gospodov god pred pridgo posebno sveto pesem zapeti, kakor za advent: Poslan je angel Gabriel; za Božič: Eno dete je rojeno; za Velikonoč: Jezus je od smerti vstal itd. Že ene dni poprej smo jo doma poskušali; stari so mlade peti učili. Ino ko so gospod fajmošter iz kancelna (lece) pesem začeli, ino vsa cerkev za njimi glasno potegnili, se nam je zdelo, de smo v nebesih, in svete skrivnosti gledamo. Res de so stare svete pesmi prav priprosto zložene, njih koralni napevi (viže) otožno slujejo; pa so polne božjiga, ino pa domačiga, Slovenskiga duha. Pač škoda jih je, de so p o n a š i h

cerkvah potihnile, in jih je ptuji, neprijazen duh zadušil.¹

Ponovno in še v bolj gorko tožbo je veliki škof izlil svoje srce v »Drobtincah za novo leto 1857«.² »Med vsimi prigodki in zadevki mojih mladih dni so mi naj živejši pred očmi bele cerkve, ktire sim mladenčik obiskaval, lepe pridge, ktire sim čul, in pa svete pesme, koje sim slišal na paši kakor doma, posebno pa v cerkvi pri službi božji; one so mi kakor rajni glasovi iz zgubljeniga raja. Pač smo se veselili cerkvenoletnih svetkov (praznikov) in ves prejden teden smo poskušali sveto pesm, ki se bo prihodno nedelo alj sveto godovno pred pridgo zapela in oživela serca vernih za obhajo svetih dni, ki so nam toliko mični oznanovavci izveličanskih skrivnost naše svete vere.

Toliko živahne so bile stara adventna pesm: *Poslan je angel Gabriel* z svojim donečim napevom, ktera nam je oznanovala prihod Gospodov kakti glas vpijočega v pušavi. Še mičneje je slula sveta božična pesm: *Je eno dete rojeno*, o j rojeno z svojim premilim napevom, v kojem se toliko živo čuje prememba žalosti starega zaveta v nove zaveze prečudno veselje nad rojstvom obljubljeniga odrešenika. Ravno tako mogočna pesm je bila stara velikonočna:

*Jezus je od mertvih vstal,³
od svoje britke martre.
Nam se je veseliti
in Boga hvaliti:
aleluja.*

ki je v svojem milo veselim napevi prav živo občutiti dala, kako se je pobožnim ženam in učencom o vstajenji Jezusovem žalost v neizrekljivo veselje premenila. In kedar so pridgar iz lece eno tih svetih pesm zapeli, in vsa cerkev za njimi ednoglasno potegnili, vsa verna občina je plavala v enem duhovskem veselji, ter pela in pila iz živega vira svete vere nebeške čute pobožnega, večniga življenja.

Te in takšne svete cerkvene pesme, izročila starodavnih časov, bile so naj pripravnej povabe svetiga Duha oživiti pridgarja in poslušavce, in če so bile besede priproste, brez tenke mere pesimske, so pa za toliko bolj božje resnice zadevale in

¹ Podčrtal pisatelj.

² Drobtinice za novo leto 1857. str. 293. sl.: »Cerkveno petje nekdanjo in sedajno po Štajerskem«.

³ V verze razdelil pisatelj.

¹ Narodna pesem je tvorba, ki se je v narodu samem spočela in iz njega izšla; ljudsko pesem pa imenujem tisto, ki jo n. pr. v cerkvi vse ljudstvo poje, pa ni treba, da bi bil domač predmet, ampak je lahko od drugod privzeta.

² Pod naslovom »Lepo petje, lepo serce« s podpisom »Ljubomir«.

budile strune serčne pobožnosti. V sedajnih dneh so te in takšne stare pesme večidel po slovenskem vtihnile; nove so jih podlezle, tode boljšega duha med ljudi niso donesle, naj si so ravno bolj vbrane.¹

Za Kranjsko mi je prof. Gerbić pred kratkim povedal, da je v Cirknici na Notranjskem krogl leta 1847. o božiču vse v cerkvi zbrano ljudstvo še pelo isto staro, čuda nežno božično, kakor jo zgoraj Slomšek omenja: Eno dete je rojeno, ki jo je priobčil Foerster v Ceciliji:

Oj Dete je rojeno nam,
rojeno nam
pri Betlehemu v hlevcu tam.²

Druga, živa priča je kn. šk. duh. svetnik, župnik Jakob Aljaž, rojen leta 1845. Njegova mati, pravi, mu je pripovedovala: ko je bila ona še mlado dekle, je v Smledniku na Gorenjskem o božiču cela cerkev pela kot najlepšo božično pesem, brez katere si ljudje božiča niso mogli misliti, tisto, ki jo ima Foerster v Ceciliji kot III. postno:

Večno srečno je življenje,
če je greha zadolženje
ljubi Oče ti odvzel,
te otroka spet sprejel.³

To so pa — poleg Blaža Potočnika, ki ga spodaj navedemo — tudi zadnje priče nekdanje — kakor moremo soditi — tako cvetočega cerkvenega na-

¹ Podčrtal pisatelj.

² Cecilija, I. drugi natis, str. 100, št. 63.

³ Cecilija, I. drugi natis, str. 115, št. 72. — Isto pesem je zapisal Blaž Potočnik in jo 10. februarja 1872 poslal prelatu Smrekarju kot »eno prav staro melodijo«. Besede se nahajajo v starem evangeliju pod naslovom: »Slovo Jezusa in Marije«. Zanimivo inačico je zapisal na prošnjo istega prelata Smrekarja dekan v p. Andrej Drobnič leta 1901.

Grešnik, glej za - lost Ma - ri - je, ka - ko
za Je - zu - sam vpi - je. Pre - den se je proč po -
dal, je ta - ko slo - vo je - mal.

Pisal jo je v $\frac{3}{4}$ taktu, pa je očitna zmota, zato sem pisal $\frac{3}{8}$ takt. Prav tako sem pristavil potrebna ločila, izpustil pa harmonizacijo, ki je neporabna. Nepričakovano je začetek s padajočo seksto. Skoraj da je to kasnejša varianta.

rodnega petja. In izgubilo se je oboje: cerkvena narodna pesem sama in utihnilo je ž njo vred tudi splošno ljudsko petje po naših cerkvah.¹ Kar se semtertja zdi, da ga je še, so le rudimenti, krnjavi ostanki, pa še to ne po nekdanjem cerkveno-narodnem petju, ampak ostanki poizkusov, prenesti zborovsko petje 19. stoletja v ljudsko pesem. Cerkevna pesem 19. stoletja pa ni niti po svojem izviru, še manj po namenu, najmanj pa po svojem značaju namenjena ljudskemu petju in se kot taka tudi nikoli rabila ni, razen morda v prav omejenem obsegu. Naša cerkvena pesem 19. stoletja — izvzemši zadnje dvajsetletje — ki se ji tako po krivici pripisuje, da je zložena prav posebno v narodnem duhu, ima svoj pravi vir v lahкотni italijanski glediški glasbi. Že vsa faktura jo kaže, kaže v melodiki prav pogosto naravnostni vpliv instrumentalnih violinskih postopov. Čuda ni, saj so bile pesmi te dobe vsaj deloma uglasbene naravnost za instrumentalno spremljanje.

Slomšek o tem takole piše: »... naj hujši kvar cerkvenemu petju delajo posvetni godci, naj si bodo gosposki ali kmetiški, imajo si gosle ali rog, delajo si okroggle na kmetih ali godejo posvetno v cerkvah po mestih tako, da bi si mislil biti v kakem gledališču, ne pa v božji hiši ... prave pobožnosti ni po navadi pri taki godbi sluha ne duha. De ni prav tako, sveta mati katoliška cerkev pravi, se ne prenehoma švara in takšno posvetno, nepobožno godbo pri božji službi prepoveduje ... ali žalibože, da je svarjenje materno posvetnim godcam in jih prijateljem glas vpijočega v pušavi, kteriga malo kaj obračajo.«²

Naj v pojasnitev navedem še dogodek iz časa, ko sem pred leti zapisoval napeve narodnih pesmi. Marija Belehar, stara cerkvena pevka iz Lahovič pri Cerkljah na Gorenjskem, ki mi jih je pela, mi pravi pri pogledu na besedilo, ki ga je bila že prej napisala, pri neki pesmi, preden jo začne peti: »To je pa zopet ena stara cigalnica (cigovnica)«.

»Kaj se to pravi?«

»Seveda tega ne morete vedeti, ker ste premлади. Ko sem bila jaz mlada, je bilo tako: Kedar je bil (pri kakšni cerkvi) semanji dan (žegnanje) ali kaka druga slovesnost, so vselej prišli godci (na kor) pa so k petju na gosli »cigali«. In se čisto dobro pozna, katera pesem je bila »na gosli« peta. Eno

¹ V istem pismu omenja Potočnik še stare adventne: »Približa se obljube čas« in pesmi za križev pot: »Oh pridite, stvari«, ki ju je tudi nameraval poslati, pa je to namero opustil, ker ju ima že Rihar v svojem drugem zvezku natisnjeni.

² Drobčinice, 1857, str. 298 sl.

tako so mi peli Švedrova mati, pa sem jim takoj rekla: »O, ta je bila pa na strune!« — Le preudarite! — mi pravi koncema — »te-le stare pesmi, pa boste videli, da je vsaka samo »cigalnica« za sem in tja vleči.«¹

Pesem, ki se je zaradi nje navedena razlaga vršila, je sledeča. Zapisal sem si oboje: pesem in razgovor, ker se mi je zdel vsaj zelo zanimiv, nov, če že ne tako zelo važen. Original je bil pet v Fis-duru.

¹ Ti stari godci so imeli ponavadi po par violin, po en klarinet, eno trobilo (trobento), pa tudi po več, in velik bas s peterimi strunami, kar se je komaj verjetno zdelo; toda ker jih je več isto trdilo, ki so zadnjega basista še dobro poznali in tak bas velikrat sami videli, moramo pač verjeti, da je naš domači (vsaj gorenjski) bas imel pet strun. Zadnji tak basist — ovekovečen v Borštnikovem »Starem Iliju« — je bil glinjski Gojžan, ki se je — poln norčij, pri svatbah svoj veliki bas, svojo »ruméno«, kakor so rekli, na močnem jermenu čez ramo obešeno noseč in pod nje težo hropeč — bolj spotikal, kot hodil, veliko več klobasal, kot godel, kar je bojda tudi veliko bolj znal kot gosti. To je bil zadnji boren ostanek nekdanj vsaj po Gorenjskem precej razvite domače goslarске umetnosti. Saj smo imeli celó lastne obrtnike, ki so se pečali z izdelovanjem te vrste instrumentov. Na Notranjskem je n. pr. neki Riharjev sorodnik v Polhovem Gradcu izdeloval godala. V ljubljanski stolnici je še zdaj v rabi en veliki bas (violon), istotam se hrani tudi še nekaj nekoliko manjših violin, ki jih je on izvršil. Vsem instrumentom se pozna po neokretni obliki, da so domače, kmetiško delo, pravi kmetiški instrumenti. — Tudi po Primorskem so igrali te vrste domači orkestri. Marušič (Moja doba in podoba. V Gorici, 1898) piše na strani 24: »Jez sem hladov in poslušov hódci, katerih je bilo do l. 1848. navadno po pet: bas, škánt (gosli), klarinét (piščalka), dolga in krajša trobenta. Še le od l. 1848. naprej je prišla v navado tudi »banda« z velikim bobnom.« — Za Koroško nam je ohranil Matija Majer v imenovan »Pesmarici« sestavo domače godbe; takole piše (str. XIII. sl.): »Kedar imajo pri Zili, kjer je še bolj po starim, godce, večidel dva godeta, jeden bunka (spielt Bass), jeden ali dva piskata na klarinetu in jeden citra (spielt Zitter, Hackbrett). Citre se že opuščajo! Škoda!« — Prof. Ivan Grafenauer je pisatelju o koroški narodni godbi sledeče povedal: Ko je bil še majhen — nekako pred 30 leti — so v brški župniji pri Šmohorju v Ziljski dolini živeli še stari godci, ki so na gosli godli. O božiču so hodili po vaseh, nosili zvezdo in z goslimi koledovali. V domači hiši so hranili gosli, katerih dno je bilo s hrušvega lesa, pa so se te gosli za časa njegovih visokošolskih študij uničile. — Podobno piše tudi »Illyrisches Blatt« o domači kranjski godbi iz ljubljanske okolice.

² Pojdimo. — Pri vezanih skupinah po dve noti je druga nota izvečine lahka, kakor določek, ozir. portamento. Varianto te pesmi ima tudi M. Majer v svoji »Pesmarici cerkevni« (v Celovcu, 1846), str. 69, pod št. 24; žal brez napeva. Napevov k tej pesmarici sploh nisem mogel doslej dobiti.

Pesmi se pozna, da ji je steblo iz domačih tal pognalo, pa je s tujimi vejami, listjem, cvetjem tako našopirjena, da se originalno ogrodje komaj še iz njih spozna. Pa je moralo 19. stoletje že tako biti, da je stare pesmi rado tako prečudno krotovičilo. Zanimivo je, kako je n. pr. Rihar pesem, ki je v našem narodu že sama po sebi nastala pod instrumentalnim vplivom — to je ona za sv. križev pot: »Oh pridite stvari«, pod vplivom tega instrumentalnega mišljenja na dva različna načina ritmiziral in našaril.¹ Kakor se je pa v tradiciji ohranila, sem jo zapisal v zbirki »Rihar renatus«, sprejel jo je tudi Premrl v svojo zbirko: »Cerkvena pesmarica za mladino« v Ljubljani, 1916, str. 41.

¹ Vishe sa ivete pelmi, druge bukvize od Bl. Potoznika, zhveteroglažno poftavljene od Gr. Riharja, str. 31.

Tradicija:

Riharjevi ritmični varianti: a)

Podoben zgled imamo v stari ljudski cerkveni pesmi: »Dopolni se obljube čas«, ki jo je Rihar brez dvoma pod vplivom istega instrumentalnega čuvstvovanja prikojil, godalom primerno melodično variiral in »zhveteroglažno poštavljeno« priobčil.¹ Potočnik priča v gori omenjenem pismu o tej pesmi in o oni za sv. križev pot, da sta starejši, ljudski, ne Riharjevi.

Da se bolje vidi razloček med duhom stare, v domači zemlji ukoreninjene in po stoletni rabi posvečene cerkvene ljudske pesmi, naj mi bo dovoljeno prinesiti za zgled ono po Slomšku »tako moškočno«, staro velikonočno:²

¹ Tradicija:

Riharjeva (melodična) varianta:

Istotam str. 32. — Učinek tako »poboljšanih« pesmi popisuje Majer v svoji »Pesmarici« (VII. pod črto): »Ako se kaka pésem tako napéno »poboljša«, da ni več poprejšnje podobna, jo ljudstvo ne pozna in jo v cerkvi tudi več zapeti ne zna in ne more. Taka se je zgodila s pésmijo: Poslan je angel Gabriel, na strani 29. Na Koroškem jo pojó po starim, na Štajerskim, Kranjskim in Goriškim so jo pa poboljšali — povsod drugači, to se vé, quot capita, tot sensus — vsaka ptičica po svojem žvergolt; ako se ljudi sedaj iz teh dežel kje na kakim božjem potu v cerkvi sjidejo in bi jo radi vkupej zapeli, že ne morejo več, ker jo vsaki drugači zavito zna.« Pristavlja še jako umesten nauk: »Cerkvene molitve in pesni naj bi se lehkomišlno ne poboljševale, prenaledjale in prekvantale, se lahko naredi, lmejshnava'.

² Dobil sem jo v zapuščini † prelata Smrekarja; napisal mu jo je na njegovo prošnjo šmarijski dekan v p. Andrej Drobnič leta 1901. — kakor kaže notranja naslovna stran zvezka, ki ga je Smrekar nalašč priredil za zapisovanje »starih slovenskih pesmi, cerkvenih in drugih«. Napisane so le tri pesmi: 1. Že omenjeno »Slovo Jezusa«; 2. Žalostna Mati božja in 3. Velikonočna. Več jih ni mogel napisati, »kar — kakor piše 17. avgusta 1901 † Smrekarju dekanova stričnica Marija Zakrajšek — jih je mrtvoud zadel.

In še en zgled: ono, ki jo Slomšek po vsej pravici hvali kot tako »mično« božično z nje »prečudnim veseljem«:

Pridejana je še varianta s pripombo: Nekteri pojejo tudi:

Pričujoči napev je original iz št. Jerneja na Dolenjskem. Dobil sem ga v zapuščini † prelata prof. Jos. Smrekarja. Zapisal mu ga je Blaž Potočnik, kakor priča Smrekarjev pripisek na Potočnikovem pismu: »Ko je bil on (Potočnik) kapelan v šent-Jernej na Dolenjskem (okoli l. 1830.), so jo Božični večer o polnoči peli tudi možaki pri službi Božji v cerkvi.« J. S. — Na listku samem je pesem

¹ Pesem je zapisana natančno po zapiskih Drobničevih. Le da je v originalu kvinto više in pa oba križa, ki sem ju postavil nad črto, stojita v originalu pred dotičnima notama; prestavil sem ju zato, ker je to zvišanje vodilnega tona brez vsakega dvoma produkt novejši dobe, ko so se morali stari tonovski načini ukloniti novejši shemi. Očividno je tudi, da Drobnič pravega ritma ni zadel, oziroma le deloma. Originalnega ritma ne morem z vso gotovostjo rekonstruirati. Kadar se mi posreči, da najdem Majerjevo glasbeno prilogo z napevi k tej »Pesmarici«, kjer ima na str. 75. tudi to pesem natisnjeno kot »vsi Slovencem navadno«, in sicer z napevom, kar nam pove v oklepaju (Napev 16.), takrat bomo o teh stvareh, ki jih danes le načenjamo, le bolj nanje opozarjam, še marsikaj lahko izpregovorili, zlasti če se material namnoži.

Danes ko smo Slovenci kot narod v celoti izgubili vsakršen zmisel za mol, še bolj pa za stare tonovske načine, ko se je okus ljudstva tako neugodno izpremenil in tako poslabšal, bi ta čudovito mehka in ljubezniva pesem težko za postno obveljala, kakor niti kot postna ni več obveljala zgoraj omenjena, nekdanja najlepša smlejska božična, čeprav jo je Foerster tudi poizkušal rešiti. O tem, z bridkostjo konstatiranjem dejstvu se v vsaki župniji lahko naredi poizkus, ki se bo — bojim se — iz-

in

bornu posrečil ... Današnji rod bi Majerju nerad verjel, kar piše v »Pesmarici« za uvod (V—VII): »Te pesni so s t a r e po sto, po dvé, tri sto let in še starejši. Kakor od posvetnih narodnih tako tudi od cerkvenih velja: Starejši je pesem lepši je. Na to se moreš zanesti! Ako bi ne bila posebno lepa, bi jo Slovenci v tolikih letih že davno bili opustili. Te pésme so polne pobožnosti in pésniške lépote, so živi spomenici, ki nam jasno kažejo in pričajo pobožno serce in bistro pamet naših Slovincov. Dobro bi bilo, da bi se skerbno zbirale, da se ne pozabijo, ne zgube in ne pokvarijo. Nove pésme se skladajo po kopah — vse tudi ni lépo, kar je novo, to se vé — lépe stare se pa opuščajo in s časoma pozabijo — tudi jih nekteri radi popravljaajo, prenaredjajo in kerpajo, da niso več poprejšnjim podobne. Ako bi bile enkrat pozablene, zgublene in pokvarjene, bi jih iskali in bi jih nikjer več ne najšli. Škoda bi bilo zanje!« — Majer ni mogel zabraniti, da bi te stare pesmi iz naroda ne izginile, naj jih še tako iščemo, jih nikjer več ne najdemo.

(Dalje.)

Rada bi, da ena sama duša čuti z menoj,
da z menoj trpi. Oprosti, ko sem te ustavila!
Zdaj lažje trpim. O, hvala za pogled in za pokoj!

svojo silo. Prišli so tovariši pastirji, zato da bi ga pretepli, ker je bil noč prespal na paši. Peter je zgrabil enega z desnico, drugega z levico, vzdignil obadva visoko, malo potresel ter ju varno posadil na tla. Tovariši so obnemeli in popadali ob tolikem čudežu. In potem —

Zares — in potem?

Potem — nič! —

Zgodba o Petru Klepcu nima konca; izgubi se v meglo brez sledu in glasu. Nič ne vemo, kako se je še nadalje godilo močnemu Petru Klepcu. Ne pisanja ni, ne sporočila, kako je ravnal s svojo močjo: ali je strahoval in pestil svoje neusmiljene gospodarje, povračal jim, kakor so mu bili dajali; ali je morda zakraljeval deželam naokoli, vojskoval se in premagal ošabne sovražnike po vsem prostranem svetu, kakor sam kralj Matjaž. Prav nič takega ne vemo. Vse kaže, da je izrval tisto staro tepko, nato pa živel nadalje miren, tih in vdan, kakor je bil pač vaje; zvesto je ubogal gospodarja, gonil njegovo govedo na pašo, kos kruha v culi, ter služil tovarišem in vsem ljudem s svojo močjo in po njih ukazih. Pa da mu dobrot-

ljivi Bog ni bil poslal le svojega angela iz nebes, temveč dodelil mu kar svojo neskončno oblast, bi Peter Klepec ne vedel, kaj bi z njo počel; še v napoto bi mu morda bila.

Resnično: v napoto bi mu bila moč, ne mogel bi je prenašati, žalosten bi bil zaradi nje. Ker Peter Klepec je sanjal, sanjal o moči, milo sanjal ob vročih poletnih dneh, v senci pod tisto staro tepko; tako lepe in sladke so bile podobe, ki jih je gledal s svojim srcem, da bi ga bilo strah, če bi se te sanje nenadoma uresničile in bi jih ne bilo več. Pa če bi trdega dela ne bilo, ne trpljenja, ne ponižanja, ne bridkosti — odkod bi bile sanje? Bog ga je videl do dna, zato se mu je v svoji modrosti in pravičnosti nasmehnil tisto noč, poslal mu svojega angela. —

Zdi se mi, da sem ga zadnjič srečal, Petra Klepca, ko je po strmem ilovnatem klancu vlekel silno butaro drv za svojega gospodarja; oddahnil si je, pogledal proti nebu, otrl si čelo z dlanjo ter vlekel, vlekel dalje. Pogledal sem ga in sam ne vem, kako se mi je storilo: razjokal sem se od žalosti in sramu. —

Zunanji vplivi na slov. narodno pesem.

Dr. Fr. Kimovec.

2. Svetna narodna pesem.

Svetno narodno pesem imamo še živo, toda starih napevov je toliko izumrlo, da se vseh ostankov, kar se jih je po tradiciji do današnjih dni ohranilo, značaj naše narodne pesmi, kakršna se je skozi stoletja razvijala, le še s težavo dá spoznati, zakaj tudi naše svetne narodne pesmi dobršen del je — da govorim s Slomškom — »ptuji, neprijazen duh zadušil«.¹

Glasbena matica, oziroma c. kr. ministrstvo za bogočastje in uk sta za svojo nameravano veliko zbirko narodnih pesmi avstrijskih narodov pač — vsaj upamo, ker slišimo tako — marsikaj starega materiala nabrala, ki je v zadnjih vzdihih pojemajoč životaril v oddaljenih, od Boga in ljudi zapuščenih kotih, po hribih in grapah, novejši kulturi skoro nedostopnih; toda brezploden je, mrtev leži in preden bo nam živečim na razpolago — če ga sploh kdaj učakamo — bo morda celo ta misel nanj, ki

edina vsaj, čeprav že kot zadnji plameni gasneče luči — vendarle še v nas živi, zamrla.

Zanimivo je to, da so pesmi, ki se jim mora po značaju njih napeva ali besedila, oziroma zaradi analogije z drugimi slovanskimi narodnimi pesmimi, torej iz notranjih razlogov, pripisovati višja starost, izvečine humorističnega značaja, n. pr.: »Čuk se je oženil«, »Prišla je miška«, »Prelepo mi poje črni kos« (seveda brez tistega precej trivialnega repa koncem prve periodice, ki ga ponavadi basi pritakajo), »Regiment po cesti gre«, »Jaz pa pojdem na Gorenjsko«, zdravica »Priatelj, kod si hodil« (prvi del »Napreja«) in še katera; pesem o »Polžu in žnidarjih« po drugi plati je po besedilu in napevu v nekoliko grobo gorenjščino prenesena iz nemščine.¹

Naj navedem par pesmi, ki so mi izmed starejših znane, pa še niso natisnjene, navedem zlasti zaradi njih recitativnega značaja. Taka je n. pr. pesem o sv. Krištofu:

¹ Prim. Reiman: Das deutsche Lied III. Universaledition 2239: 12 alte deutsche Lieder aus »Des Knaben Wunderhorn« v. F. Himmel, op. 27, Nr. 12.

¹ Glej zgoraj str. 163.

Pre - mi-sli moj krist - jan, kdo
 j' bil ta - ko mo - čan, ka - kor je bil Kri - štof
 sam? Od gla - ve do nog pet - najst čev - ljev
 dolg, ta - ke - ga je vst - va - ril Bog.
ten. Ro - jen od kr - ščan - skih staršev, po ime - nit - nih
 slu - žbah pra - šal; pre - den je krščen bil, ma -
 li - ke je ča - stil, Da - ci - jus i - men'van bil.¹

Zdeti se hoče, kakor da je ta pesem liki vzorec za recitacijo pesmi epične, pripovedne vsebine.

Jako zanimiva, zlasti po svojih sklepih in svojem prostem ritmu je sledeča o sv. Izidorju:

ten.
 I - zi - dor ov - či - ce pa - sel,
 Na nje - ga gro - bu trav'ca ra - 'se, pre -
 le - po žvi - žgal, še lep - ši pel; ko je do vr -
 le - pa trav'ca ze - le - na, zve - čer je b'la
 ha do - ra - stel, pa je bil po - stal žol - nir.²
 po - ko - še - na, zèj' - tra je še lep - ši b'la.

¹ Pesem je iz Polhovega Gradca, pel mi jo je prof. Anton Koritnik, ko je bil prefekt v Alojzijevišču.

² Pesem - ljubljenska očeta sedanjega tržaško-koprškega škofa msgr. dr. Andreja Karlina. Zvedel sem jo od njega, ko je bil kot stolni kanonik vodja Alojzijevišča v Ljubljani. — Naj napišem napeva še dveh pesmi, ki mi jih je zapel Jakob Omejc (gutenski Jakec) pri Sv. Katarini, star 83 let, že potem, ko je bil ta članek dovršen. Spadata pravzaprav v 1. oddelek, k cerkveni pesmi. Prvo so peli — kakor mi je mož razlagal — o sv. Petru v Dvoru pri Polhovem Gradcu, in sicer z domačo godbo. »Grof«, lastnik polhograjske graščine

Sploh so starejše pesmi v melodičnem oziru zanimive po lepi, naravni deklamaciji in po svoji objektivnosti brez sentimentalnih primesi, v ritmičnem pa po nenavadno izraziti, odločni, jasni fakturi. Zlasti splošno slovanski $\frac{3}{4}$ takt je značilen in narodni pesmi tako svojski, da se ga tudi nekatere pesmi iz novejših časov niso mogle ogniti.

Pa to je le ena vrsta pesmi: pesmi v duru. Za pesmi v molu in v takozvanih starih cer -

(ki je svojčas zidala za našo kulturno zgodovino jako važno dvorsko gotsko cerkev), je najel godce, šest po številu, ki so peli in hkrati sami godli in »jo tako 'delali', da se je cerkev tresla«. Godli so na škante (dvoje gosli), eden je imel klarinet, eden pa »eno veliko reč kakor skrinjo, ki je strašno bobnela; in ko so vsi drugi že malo pojenjali, je ta še vselej nazadnje malo poropotal«. Po tem opisovanju je bil ta instrument, ki je možu tako imponiral, veliki bas (violon). Na ostala dva instrumenta se ni mogel spomniti, dasi je n. pr. prav živahno popisoval, kako se je grof, ki je bil z grofico na oratoriju pri godcih, izpod čela proti njim oziral in z glavo kimal, kadar so jo prav mogočno 'delali'.

Da - nes je ta - i - sti dan, ki
 Pe - ter naš je i - men'van; on je o - če vseh otrok, za
 Kri - stu - som pr - vi Go - spod. Vsa o - blast je
 te - bi da - na, da je gre - hov moč pre - gna - na,
 c'lo od vrat 'maš ne - be - škkih ključ, nam
 bo sve - ti - la ve - čna luč.

Pesem je po svojem izrazu jako krepka, dominantna na vso moč poudarjena, mož jo je vsakikrat z očitnim navdušenjem akcentuiral v spominu na stare, slavne dni. Po svojem značaju je v sredi med staršimi, kakor smo jih zgoraj navedli, kakršne nam deloma hranijo starše pesmarice (protestantovske, Kastelec) in med onimi, kakršne so vznikle pod vplivom lahkokrile italijanske glediške glasbe.

Druugo navajam zaradi nenavadne deklamacije, ki se zdi čisto prosta: cantus planus, kot koral.

Moj krist - jan, vzdi - gni o - če - sa in po
 Vi pre - lju - bi mo - ji jo - gri, še le -
 Kdor bo kr - šen, 'noj bo ver - val, ta poj -

k v enih t o n o v s k i h n a č i n i h , ki se je nekaj ostankov — če sem prav poučen — menda vendarle tudi še našlo živih v goriških in belokranjskih hribih, poznam en edini zapisan zgled — peti je še nisem slišal;¹ da so bile in so jih ljudje peli, vemo le po izpovedi mož, ki so take pesmi še slišali in zapisali.²

Ta edina, meni znana svetna narodna v molu je stara »zibalka«, kakor jo imenuje v pismu na ģ prelata Smrekarja 17. avgusta 1901 Marija Zakrajšek, stričnica upokojenega dekana Andreja Drobniča, ki jo je zapisal leta 1901. v Radleku pri Blokah.

Novejša slovenska narodna pesem, ki jo naivna, v sentimentalnost odeta srca razglašajo

Note s črtico (portato) so v resnici četrтинke. C, ki stoji v oklepaju, se rabi samo v 1. in 3. kitici, druga kitica ima en zlog manj in ta c kar izpusti. 1. in 3. kitica imata, če $\frac{3}{4}$ takt strogo vzamemo, po eno osminko preveč; če pa vzamemo prosti ritem in naznačene taktovke le kot znamenje za vračajoče se melodične periode, je vprašanje bolje rešeno.

¹ Če izvzamem tisti enoglasni predpev, ki ga semtertja pojo, preden začno: »Jaz pa pojdem na Gorenjsko«; seveda, če je še to narodno, če ni novejša iznajdba:

² Urednik »Cerkvenega Glasbenika« (prof. Gnezda) l. 1880, št. 3, str. 23, takole žaluje: »Res moramo obžalovati, da je ravno predcecilianska doba s starimi napevi naredila — tabula rasa. Le še v hribih zapoje kaka stara ženica svojim vnukom pesem, ki se je je bila naučila kot deklica. Čul sem pred petimi leti v Z. čez 80 let staro ženo peti svete pesmi, ki jih je znala še od svoje babice. Dalje kot eno uro je prepevala, vse mi je bilo neznano, a marsikaj tako lepo, da mi bode spomin vedno ostal. Tu sem slišal tisti

kot nekaj, čemur na svetu ni primere, ima, če jo trezno le nekoliko izza visokega domačega plota pogledamo, kljub odločno svojskim lastnostim, ki se nam pa še ni posrečilo, da bi jih brez ostanka z besedo označili, ima — pravim — toliko podobnih potez z narodno pesmijo alpskih Nemcev, da jih ni moč prezreti. Čim bolj proti severu gremo, tem večja je podobnost, tem jasneje se v pesmih zrcali sorodnost, ki kaže na skupni vir, ki so oboje iz njega potekle. Tako celo, da se n. pr. koroški Slovenci in Nemci pri marsikateri prepirajo, čigav da je original, tako o skorajda svetovnoznani: »Verlassen, verlassen, verlassen bin i«, pa se nepristranskemu opazovalcu pri tej pesmi čisto nedvomno zdi, da izvirnik ni »naše gore list«. Že dokaj neokretna prestava začetnih besedi: »Zapúščen, zapúščen, zapúščen sem jaz« nam to kaže; melodično pa tudi ni prav ničesar v pesmi, kar bi pesem bolj vindiciralo Slovincem nego Nemcem, raje nasprotno. Zakaj tistega neizraznega priznaka, tistih kakor z mehko kopreno zastrtih, z lahno meglico pokritih, s sanjavim, pa nikakor ne melanholičnim čuvstvom prepojenih form, kakor jih tudi še marsikatera novejša slovenska narodna pesem nosi, teh ta pesem gotovo nima, dasi seveda ne smem trditi, da pa obratno niso marsikateri izvirne slovenske pesmi Nemci v svoj repertorij sprejeli. Pa to mimogrede.

To hočem reči: Pri tem primerjanju nemške alpske pesmi s slovensko opazamo neko organsko podobnost, podobnost formalne strukture, čeprav ne vselej podobnosti ali vsaj ne enakosti duha; jedro in cel ustroj je skupen. Morebiti se nam, ko nam bo na razpolago domač in tuj material v polnem ali vsaj večjem obsegu, po obširnejšem študiju posreči dognati, kako daleč sega to formalno sorodstvo in zlasti, v čem obstoji to, kar je naše pesmi svojski priznak, v čem obstoji ta, zaenkrat v besedi neizrazna koprena. Morebiti v ritmu? Tudi. Vsaj $\frac{3}{4}$ takt je slovanski specificum.¹ Pa ima-

»moll« (podčrtal pis.), po katerem so povsodi nekaj slovele slovenske pesmi, kateri se je pa zdaj skoraj popolnem zgubil. To so tisti starinski ostanki, ki so za nas zgubljeni... Pred sabo imamo lepo kopico zelo starih pesmi..., radi bi jih priobčili, a bojimo se zopet očitavanja, da niso za nas, ker so prežalostne..., tako daleč smo prišli po »veselih« pesmih. Bog daj, da vsi pridemo do pravega spoznanja. Spoznanja ni bilo, te lepe kopice »C. Gl.« ni natisnil; kje so ostale, nihče ne vé.

¹ Med nemškimi pesmimi vem le za eno, ki ima $\frac{3}{4}$ takt, to je znana: »Prinz Eugenius, der edle Ritter«. Pa je bila zložena na slovanskih tleh, za časa obleganja Belgrada. Zložil jo je menda polkovni trobentač, o katerem ni gotovo, kakega pokolenja je bil. Hkrati imamo Slovenci narodno

mo pesmi, ki jim lahko kopice nemških z enakim ritmom na stran postaviš, in imajo še nekaj, kakor neko lahno, posebno barvo. — Morebiti v melodiki? Pa se za mnogo naših, zlasti najlepših, dobi precej natančen melodičen vzorec pri nemških; in če eden ni dovolj, celo po več, da je skupni melodični vir bolj gotovo izpričan. — Ali morda v sentimentalnosti, ali bolje: v neki mehki, negodni žalobnosti? Tudi mogoče, dasi imajo tudi nemške pesmi teh lastnosti dovolj. Vendar pa morebiti vsaj deloma zadenemo, če pravimo, da so te lastnosti v Nemcih bolj formalno, bolj po umski plati, pri nas pa bolj po srčni, čustveni. Seveda bi se bilo pa zaenkrat dokaj težko braniti, če bi kdo ugovarjal: To je urojen predsodek...

Naši »Škrjanček poje« n. pr. odgovarja ritmično-motivično sledeča nemška koroška:

v drugem delu se naša povzpne do melodične samostojnosti.

Naši »Dekle, povej, povej« je podobna štajerska:

S tem pa ni rečeno, da je eden ali drugi skladnično posnemal, saj vidimo, da je razlik še vedno dovolj, toda tega ne moremo zanikavati, da je sorodnost tako očitna in podobnost tako značilna, da je ni moč prezreti. Razložek je zlasti tudi v tem, da so melodično-motivični postopi pri Nemcih

pesem, ki jo napev spravlja v najožje sorodstvo s srednjim delom »Princ Evgena«, prvi del je pa po ritmu in melodiji tudi tako izrazito slovanski (konec naravnost vpije po glasoviti »hrvatski kvinti«), da ni preveč predrzno, če bi rekli, da smo Slovani Nemcem to edino pesem v $\frac{3}{4}$ ritmu posodili.

Besedila za to pesem vem samo nekaj odlomkov, vsebina je nekako poslavljanje. Peli so jo — če se ne motim — v mojem rojstnem kraju v mladih dneh radi pri mrličih in pri — svatbah.

¹ Eduard Kremser: Das Lied im Volke. Universal-Edition 273, str. 236.

² Istotam str. 237.

večkrat bolj obširno obdelani, zlasti v takozvanih »jodlerjih«, ki se semtertja v kaki pesmi tudi pri nas hočejo prikazovati kot dostavki.

Bolj nego v melodično-motivičnem pa se zdi, da nas je spravila nemška alpska pesem pódse v tonalnem oziru: vse naše narodne pesmi, kar jih kot takih še živi, so v izrazitem duru. Mol se je do zadnjega ostanka iz rabe izgubil; stari cerkveni tonovski načini še temeljiteje; in tudi ta dur ima v celoti popolnoma značaj, kakor ga kažejo nemške pesmi. Ne vem, če je zlasti v pesmih, ki se morajo novejšim tvorbam prištevati, še veliko posebnega značaja naše slovanske durove tonalnosti zlasti v tistem čudno nežnem ljubkovanju z molom, ki ga kažejo pesmi ostalih Slovanov, pa tudi v posebnem medsebojnem razmerju posameznih škálnih tonov, v posebnih sklepih, zlasti polsklepah, v karakterističnih postopih, intervalih itd., ki bi jo jasno razločevali od sodobne nemške narodne pesmi, s katerimi značilnimi lastnostmi je slovanska narodna glasba sicer v tako obilni meri obdarjena.

Skoraj gotovo se pa tuj vpliv na našo narodno pesem najbolj jasno kaže v harmoničnem oziru, oziroma v načinu petja.

Naša starejša narodna — cerkvena in svetna — pesem je bila eno glasna. Za cerkveno pesem imamo dovolj pisanih dokazov in še nekaj živih prič, direktnih in indirektnih. O splošnem ljudskem cerkvenem petju piše Matija Majer leta 1846:¹ »Veči del pojó pri nas vsi na j e d e n g l a s...² Goričane prav posebno hvali (XX): »Naj lepši za voljo cerkevne petja je, kar jaz vem, pri Slovencih, kateri se pod Gorico slišijo; vsotej me veselje obhaja, kedar se na tiste kraje spomenim, ki tako lepo povsod cela cerkev poje.« Pa kako pojo?

»Med Gorico in Terstam poslednjo slovko vsake redke dolgo, dolgo povlečejo, v tem drugi že sledečo red vzdignejo, tako da se ob jednim dvojni glas po cerkvi razlega. To je tam nekaj posebnega, kar nisim sicer nikjer slišal.« In nekoliko kesneje (XXIII): »Le samo jedan glas mora se čuti po cerkvi, kakor bi iz jednega gerla cela sosedščina pela.«

Iz leta 1849. imamo o splošnem ljudskem cerkvenem petju Slomškove zapiske: »Lepo v cerkvi pojó po Kranjskim in Štajerskim, pa kar jaz vem, l e n a e n o g e r l o.³

¹ Pesmarica cerkevna XIV—XV.

² Podčrtal pis.

³ Zgodnja Danica, 1849, str. 12. Podčrtal pis.

Neznan pisatelj piše v istem listu leta 1850.: »Kranjci počasne enoglasne popeve ljubijo... Štajerci radi naglo in enoglasno pojo...«¹

Zgoraj smo že slišali, kako je v Slomškovih mladih dneh cela cerkev za pridigarjem »ednoglasno potegnila«. In zopet leta 1857. piše isti v »Drobtincah«, da »Štajerci ljubijo nagle in večidel okrogle napeve« in da »le ednoglasno popevajo in jih petje mično teče«.²

Prav tako omenja v istih »Drobtincah«³ »mično in hvalevredno... ednoglasno petje pred pridgo ali kerš. naukom, naj se poje Oče naš, — Pridi sv. Duh, ali kaka priložna pesm o svetem godu«. Na isti strani dobro loči med občnim (ljudskim enoglasnim) in umetnim večglasnim, ko pravi: »Eni bi radi občno petje po cerkvi, drugi čveteroglasno.«

Poleg tega sem sam čul še živo pričo takega splošnega cerkvenega petja. Že zgoraj imenovani skladatelj † prof. Gerbić je istotako trdil, da je omenjeno božično cela cerkev enoglasno pela. Prav tako indirektna priča svetnik Aljaž o smleški božični.

Sploh pa navedene pesmi same zase najboljše pričajo: take so, da najbolj daroviti ljudski pevci pri večini ne spravijo količkaj užitnega večglasja skupaj.

Za svetno pesem veljajo iste besede škofa Slomška, ki glede načina, kako se poje, nič ne razločuje med cerkvenim in svetnim petjem, ampak v tem oziru oboje strinja, dasi sicer o svetni pesmi in godbi večkrat posebej govori, n. pr. o »hudirski Marseljadi«, ki je »nekdanje Francoze podivjala, jih na prekucije in morije gnala, kakor polhe hudi duh...«

Prav tako tudi Matiju Majerju ne bomo krivice delali, če rečemo, da njegov opis glede načina petja tudi za svetno narodno pesem velja.

Hkrati naj navedem zanimiv slučaj, ki me je dohitel. Leta 1895. se nas je več dijakov sušilo v pastirski koči (poleg Frischaufove koče) na Grintavcu — dež nas je z Grintavca grede celo pot od vrha doli do koče vneto pral — in stari, sivi, zgovorni pastir nam je med drugim nekoliko prezirljivo pripovedoval, da so kranjski fantje za njegovih mladih dni, njegovega fantovanja vse pesmi samo enoglasno peli. Šele počasi da so se od Korošcev naučili »na več glasov« peti, pa da Korošcev (sam je bil menda Korošec s štajerske

meje) v blagoglasju pravzaprav še vedno niso dosegli. Seveda mu takrat nihče izmed nas ni verjel, pač pa je bil naš kranjski ponos močno užaljen, češ, tak nesramen, širokousten bahač... Ker nas je pa v svoji zadimeli koči posušil in nas z dobrim vrelim mlekom za nadaljnjo pot podprl, smo mu velikodušno odpustili, ne da bi se spuščali v disput. Danes bi seveda njegov pouk hvaležneje sprejel in ga vestneje poslušal.

Odkod torej naše narodno večglasno petje?

Geneza — v kolikor je do danes mogoče pogled v nje tajne — bi bila tale: Znano je, da so Napoleonove vojske, boljše: odpor proti suženjstvu narodov, ki so ga provzročile, je rodil med Nemci preproste, umetno zložene moške zборе, ki so se bojovníki ob njih navduševali. Preprosto ljudstvo je to vrsto petja — večglasnih moških zborov do tedaj pravzaprav ni bilo — vzljubilo in po svoje poizkušalo posnemati; iz tega se je rodila nove vrste narodna pesem, katere napev je prav poseben skrbno prikrojen za harmonijo z dvema trizvokoma: toniko in dominantno (subdominantna je že strašen luksuz, ki si ga na redke čase privoščijo večinoma le pevci, ki so sicer vajeni v zboru peti). Zlasti močno se je razrastla po nemških alpskih pokrajinah, pa ni ostala samo na Nemce omejena, ampak je pronicala s celotnim svojim formalnim ustrojem tudi med Slovence. In sicer polagoma, po čisto naravni poti, kakor se zdi. Najprej so večglasno začeli peti Korošci, ki so z Nemci v najbližjem stiku, deloma mednje pomešani. Za njimi smo prišli na vrsto Kranjci in Štajerci, dasi ti, pa le deloma, morebiti še nekoliko kasneje.

Živo pričo grintavskega pastirja smo pravkar čuli. Oglejmo se po pričah iz dobe, ko se je ta izpremembra vršila.

Matija Majer pripoveduje, da na Koroškem ponekod že tudi dvo- in triglasno poizkušajo: »... pri Zili na Koroškem tudi privdarjajo (secundiren), v rožiškej in junskej dolini zvunaj tega ženske tudi črez pojo (alto), in to tako rade, da kedaj prav raz napev pridejo, ker se skoro vsi nastavijo privdarjat in črez pet.«¹

Leta 1849. pa piše Slomšek o koroškem petju tako, da se zdi izpremembra od enoglasnega petja do večglasja v celoti že dovršena: »Lepši zlagajo po Koroškem na štiri gerla.«² — In omenjeni neznan Daničin pisatelj se leta 1850. pritožuje: »... druga (težava) pa (je), de vsi kraji, čeravno slovenski, v enim duhi ne pojo. Korošci pojejo

¹ Zgodnja Danica, 1850, str. 194. (Odgovor od Labude na dopis od Savine.) Podčrtal pis.

² Drobtince, 1857, str. 296. Podčrtal pis.

³ Str. 299.

¹ Pesmarica cerkevna XIV—XV.

² Zgodnja Danica, 1849, str. 12.

počasno na štiri gerla, kar se jim prav gladko zlega; okroglih napevov Štajarskih ne morejo krožiti in tudi nočejo...¹ Štajarci radi naglo in enoglasno pojo; počasne koroške popevke jim ne vstrežejo.«²

Leta 1857. pa isti Slomšek o Kranjcih že piše: »Kranjci radi na dva gerla pojo (dasi so leta 1850. — kakor je pisal — še enoglasno peli), jih pesme so lepoglasne, de bi jih le poslušal; naj pa tudi razumel besede pesemske.«³

Iz vsega tega se vidi, da je naša cerkvena, pa tudi svetna narodna pesem doživela koncem 18. in v prvi polovici 19. stoletja velik preobrat pod tujim vplivom. Na cerkveno glasbo je v prvi vrsti vplivala instrumentalna glasba tedanje vsemogočne italijanske opere, na svetno pa v prvi vrsti nova iznajdba preprostih moških zborov. Ni sicer škode, če so nove pesmi vznikle, toda škoda je, da je stare — zopet s Slomškom govorim — »ptuji duh« izpodrinil; tudi stare bi se bile morale ohraniti. Tako da smo — kakor v drugih strokah — tudi v glasbi v 19. stoletju pač doživeli začetek in velik

razvoj naše umetnostne kulture, toda hkrati je isto 19. stoletje tudi smrtni dan naše narodne kulture, doba uničevanja starih ljudskih kulturnih vrednot.¹

Velika škoda je — kakor drugod, tako tudi v glasbi — da nismo imeli v prvi polovici 19. stoletja v nobeni stroki temeljito izobraženih strokovnjakov — vse sami samouki, diletanti, ljubitelji umetnosti, in kot taki podvrženi enostranskemu naziranju, najrazličnejšim dnevnim vplivom, pritisku mase, nje hvali. Če bi drugega ne bilo, vsaj zapisalo bi se bilo in nam tako marsikaj ohranilo, kar je zdaj, naši glasbeni kulturi v največjo škodo, za veke izgubljeno.

Res smo sicer pridobili v tej dobi narodno večglasje, toda tudi to ni originalna slovenska iznajdba, seveda tudi stara ne. Najstarejše je to večglasje in v resnici tudi najbujnejše in najbogatejše, kolikor moremo doslej ugotoviti, na Koroškem in precej tudi na visokem Gorenjskem. Zanimivo je, da so tudi Italijani, ki stanujejo v bližini alpskih Nemcev, sprejeli večglasje v svojo narodno pesem, večglasje, ki je tako kot naše. Hrvati, ki so sloveli doslej samo po svoji izraziti hrvatski kvinti ob sklepih, v novjšem času, če sem prav poučen, tudi poizkušajo posnemati naše večglasno narodno petje. Brez dvoma se jim bo to sčasoma posrečilo, kakor se je nam le prehitro; samo pazijo naj, da izguba ob novi pridobitvi ne bo tako velika in obžalovanja vredna, kakor je naša.

¹ Zgodnja Danica, 1850, str. 194. Kakšni so bili ti napevi, ne vem; če so bili po melodični fakturi in tonalnosti podobni navedenim starejšim, je bilo res deloma nemogoče, da bi jih peli v preprostem večglasju, kakršno se je pri nas razvilo. Podčrtal pis.

² Res je, da naše sedanje pesmi splošno v enoglasju niso kdovekak efektne, saj pa tudi ves njih melodični ustroj temelji na večglasju, tako da melodija nujno zahteva opore v harmoniji, dočim so bile starejše pesmi absolutna melodija.

³ Drobince za novo leto 1857, str. 296.

¹ Pomislimo samo na to, koliko starih umetniških vrednot se je po naših cerkvah v 19. stoletju nadomestilo z dragimi, ničvrednimi, šablonsko-tovarniški izdelki: pa se 20. stoletje, žal, tudi še ni ootreslo uničevalnega herostratskega duha.

